

Summary

Vitalii Matsko, Halyna Tsyts

***Vers libre as a Non-Conventional Form of Poem: Poetics and Problems
(based on Tadei Karabovich's «Luhyny» Collection)***

The attempt was made to analyze verse studies of the Ukrainian poet, Doctor of Philology, Professor of the Department of Ukrainian Philology of M. Curie-Skladowska University (Lublin, Poland), member of the editorial board of our professional scientific collection «Philological Discourse» Tadei Karabovich. On April 6 this year the scientist celebrated his 60th birthday. Congratulating the jubilee, our article is the result of his creative activity, and also – a kind of gift to a significant date in his life. The life of the poet is rich in events: he was born in the village of Savyntsi, in the ChelmVoivodeship. After graduating from secondary school, he entered the University of Lublin. Having graduated from the Faculty of Pedagogy and Psychology he worked as a journalist for the newspaper «Nashe Slovo» (Warsaw), and was published in Ukrainian and Polish magazines. Since 2001 he heads the editorial board of the annual «Ukrainian Literary Lane» (edition of Ukrainian writers of Poland). It is revealed that in creative work the author prefers mythopoetics, in verse form – unrhymed unequally emphasized lines – verslibre.

Key words: *verslibre, content and form, poetics, tactician, anaphor, assonance.*

Дата надходження статті: «05» лютого 2019 р.

Дата прийняття до друку: «21» березня 2019 р.

УДК 070: 82 - 92.09

DOI: 10.31475/fil.dys.2019.09.13

СВІТЛАНА ОСЯК,

аспірантка

(м. Кам'янець-Подільський)

**Листи як віддзеркалення еволюції
життя і творчості Миколи Вороного**

На підставі аналізу епістоли Вороного та листів до нього здійснено спробу осмислити історичне минуле України, розкрити ідейно-художні погляди М. Вороного в культурному просторі соціуму, яке, на думку поета, було необхідним задля виявлення національної ідентичності, наближення здобуття державної незалежності. Доведено, що епістолярій М. Вороного репрезентує соціально-культурний досвід нації кінця XIX – початку XX століття. Історична зумовленість творення епістолярної спадщини – це спосіб

зберегти історичну пам'ять, увиразнити можливість особистісного та національного самовираження. Ідейно-художні погляди поета оприявлено в листах, що засвідчують його тяжіння до модернізму, але він повністю не полишив писати твори, схильні до народницької традиції, що дало змогу О. Білецькому дати їм позитивну оцінку.

Ключові слова: *епістолярій, самокритика, автокоментування, ідейно-естетичні погляди, світогляд.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... В українському літературознавстві письменницький епістолярій як жанр мемуаристики активно став розроблятися наприкінці ХХ – поч. ХХІ століття. Привернули до себе увагу листи М. Коцюбинського, М. Рильського, В. Винниченка, Лесі Українки, П. Тичини, М. Драй-Хмари, М. Бажана, Б. Антоненка-Давидовича, І. Багряного, У. Самчука, О. Довженка, О. Гончара, В. Стуса, В. Симоненка, В. Барки, І. Світличного, Ю. Шевельова, Г. Костюка, О. Смотрича та інших, внесок яких у розвиток епістолярної традиції сприяє розширенню тематично-динамічного простору літературного епістолярію. До листування М. Вороного зверталися епізодично, лише тоді, коли аналізували творення модерної літератури. Відтак проблематика щодо аналізу епістолярного спадку письменника і листів до нього є очевидним фактом. Адже саме у листуванні – безліч цікавих моментів не лише літературного, а й біографічного, культурологічного, психологічного плану, зображено подих епохи, суспільно-історичні параметри.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблему розвитку письменницької епістоли детально розглянув В. Кузьменко у монографії «Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50-х років ХХ століття» (1998, 2016) [11]. По суті його вважають засновником епістолографії – повновартісної галузі в українському літературознавстві. На здобутки та основні положення монографії «Український письменницький епістолярій другої половини ХХ століття. Жанрово-стильові модифікації» (2006) [14] Галини Мазохи зчаста також посилаються дослідники науки про літературу. Цінним джерелом для науковців є щойно видана у Хмельницькому праця В. Мацька «Епістолярний материк» (2018) [15]. Аналіз листів окремих письменників розглядали Н. Швець (О. Гай-Головка), І. Нікітова (О. Смотрича), І. Котяш (С. Черкасенка) та інші. В. Мацько зацентровує увагу на аксіологічних параметрах письменницької епістоли, зазначає: «Цінність листів полягає в тому, що вони висвітлюють злободенні проблеми й водночас охоплюють проблеми літературного життя,

літературної критики і самокритики, автокоментування. В усі часи культурні діячі листуванню приділяли неослабну увагу» [15, с. 6]. За спостереженням В. Пустовіт, «саме листи цікавлять дослідників найбільше» [16, с. 277]. Натомість Т. Адорно обстоює думку про те, що кожен текст для реципієнта викликає інтерес, має притягальну силу. Науковець інтерпретує свою теоретичну позицію на прикладі контрастності, умовності: «Будь-який твір репрезентує силове поле, у тому числі і ставлення реципієнта до стилю, навіть в епоху «модерну», за плечима якого, де він наче відкидає волю до стилю, під натиском процесу художнього опрацювання твору конструюється проект, подібний до стилю. Чим більше амбіцій породжують твори мистецтва, тим енергійніше вони розпалюють конфлікт, навіть ціною відмови від того успіху, в якому вони і так відчувають повне ствердження» [2, с. 299].

Формулювання цілей статті... Мета статті – здійснити системний аналіз листів Миколи Вороного та епістолярію до нього, виявити еволюцію життя і творчості поета.

Виклад основного матеріалу... Щодо жанрової природи листа, то єдиної думки немає, про що свідчить дискусійний наратив теоретика літератури О. Рарицького із В. Пустовіт. Науковець вважає, що листи – це «... повноцінний генологічний різновид художньо-документального метажанру, хоч досі й не втратило своєї наукової ваги твердження про те, що епістолярій – це один із жанрів мемуаристики. Приміром, В. Пустовіт, спираючись на попередні напрацювання О. Галича й інших учених, наполягає на тому, що «українська мемуаристика складається не лише з листів, а й із щоденникових записів, письменницьких записників, нотаток, літературних портретів та некрологів...». Наша ж позиція полягає в тому, що названі дослідницею жанрові форми – це «піджанри» художньо-документального метажанру, і для цього є свої аргументи» [17, с. 41].

Слушну думку науковця беремо до уваги, хоча наразі йдеться не про жанрову природу епістоли, а про ідейно-художні погляди М. Вороного. Процес формування підвалин ідейного світогляду поета, його стійких аксіологічних основ започаткувався із дитячих літ. Зростаючи у небагатій українській родині, він прагнув до створення справжніх демократичних принципів на засадах рівності і братерства, переймався долею простих людей, які були для капіталістів джерелом поповнення дешевої робочої сили, за рахунок якої примножували свої статки. Із листа М. Вороного до О. Білецького дізнаємося, що під впливом матері він у дитячі роки пройнявся релігійними почуттями: «Треба згадати, що з дитинства, під впливом матері я був дуже релігійним (*поезія*

молитви своєї власної <...>, щасливі неосяжні мрії про Царство Боже, <...> там деь поза небесними сферами, де ввижаються якісь прозоро ізумрудні сади в блакитній імлі і вчуваються співи серафимів» [7, с. 597]. Але, коли навчався у гімназії в Ростові-на-Дону, тоді захопився ідеями М. Драгоманова. Це були перші ознаки М. Вороного-ідеаліста, юного романтика, зацікавленням політикою, ідеологічними доктринами, що їх вважав основоположними силами і які принесуть позитивні зрушення, сприятимуть суспільно-історичному розвитку, прогресу на шляху демократизації. У гімназійні роки зорганізував «Українську громаду». Його погляди йшли урозріз із офіційною царською ідеологією. Важко не погодитись із О. Білецьким, який писав: «Старий громадський робітник, Вороний, більше з темпераменту, ніж силою свідомості і переконань, усе своє життя тягнувся до громад, гуртків, у революційне підпілля» [3, с. 22].

М. Вороний з І. Франком знайшов спільну мову, чимало дізнався від нього про політичні погляди Драгоманова. Він остаточно знищив свій ірраціональний світогляд, захопившись соціалістичною (або й більшовицькою) ідеологією, про що свідчать його переклади віршів «Варшав'янка», «Марсельеза», «Інтернаціонал». Н. Тихолоз наводить свідчення Анни Франко-Ключко про те, що М. Вороний був її хрищеним батьком: «Сам акт хрищення стоїть, як нині, мені перед очима. Кімната-вітальня прибрана й прикрашена, ми – святочно повбирані, помиті і причесані – були головними особами в важній події. Приїхав священник, у ризах і з бородою. Зауваживши, що ми вже великі, тільки покропив нас свяченою водою і обрізав по жмутку волосся. Моїми хресними батьками були – п-і Валерія Коцовська, дружина гімн[азійного] учителя, п. Кульчицький і відсутній Микола Вороний...», акт хрищення відбувся 3/15 листопада 1896 р. «вдома на вул. Крижовій, №12 (нині вул. Генерала Чупринки), де мешкала в той час сім'я Франків. Хрестив молодших дітей письменника той самий священник, що і старших Андрія і Тараса, – отець Свято-Троїцької православної церкви у Львові Емануїл-Ананій Воробкевич» [18]. Такий факт свідчить про справжнє не просто приятелювання, а дружбу між письменниками, які були, очевидно, однодумцями, а тепер ще й зблизилися тим, що І. Франко довірив єдину доньку М.Вороному, що, за християнським звичаєм, означало на випадок смерті рідних, бути опікуном дитини. Для М. Вороного була виявлена справді висока честь й водночас покладена відповідальність. За визначенням О. Білецького, саме завдяки впливу І. Франка «поширюється літературна освіта Вороного в бік безпосереднішого зазнайомлення з найновішими течіями німецької, французької й інших літератур. На цім ґрунті у

Франка з Вороним виникали цікаві диспути, з яких чимало міг зачерпнути молодий поет...» [3, с. 10].

Про формування ідейно-художніх поглядів поет писав так: «Коли <...> я штучно і поверхово знищив свій релігійний світогляд (головно осміяв обрядову церкву, лишившись вірним Христовій моралі), я почув себе відірваною від Бога і від всесвіту малесенькою порошинкою, яку жене по світах зловісний вітер» [7, с. 597]. У цих рядках прочитується ідейний конфлікт внутрішнього «Я» із зовнішнім світом. Екзистенційна контрастність «Я» відступила дорогу зовнішнім чинникам у формуванні світогляду письменника, який «...десь попід ґрунтом наукового соціалізму (історичного матеріалізму) таїв у собі глибоко на дні якесь релігійне почуття чи релігійне сприйняття світу, а разом з тим марив про *Ницшевого Übermensch'a!* (надлюдини. – С. О.) – горду надлюдину, що відкидає *рабську* науку християнства, в той же час лишаючись в *моральній* істоті своїй все ж таки християнином і скрайнім гуманістом» [7, с. 596].

Якщо за кордоном його творчий хист визнавали, вшановували ювілеї життя і творчості, то в Радянській Україні до «поворотця» влада ставилась із обережністю, а згодом і взагалі піддавала поета остракізму аж до повного фізичного знищення, записавши в розряд «ворогів народу». Поет відчував холодний погляд владоможців, а особливо тоді, коли на його очах масово помирали селяни від штучного голоду, він задумався над своїм архівом. У листі (29.04.1933) до працівника чернігівського музею А. Тарновського згадує, що він свого часу адресував листи М. Коцюбинському, І. Шрагу, уточнюючи: «Звичайно, є ще в мене дещо з мого листування та спільного життя (з Коцюбинським, Шрагом у Чернігові) з чернігівськими товаришами з літератури й громадського поля» [6]. На громадському полі активно працював Вороний із М. Грушевським, вів із ним жваве листування. Оприлюднено 17 листів Миколи Вороного до Михайла Коцюбинського 1896-1900 рр. зі Львова, Катеринодара, Харкова, Одеси [9, с. 4–5]. Так, у листі (23.02.1896) звертається до М. Коцюбинського вперше: «Шановний земляче! Не маючи вільного часу, Михайло Сергійович (Грушевський) попросив мене одписати Вам на Ваш останній лист до нього в справі засилки етнографічної програми.

...Дуже мені приємно зазнайтися з Вами бодай листами – до сього часу ми зналися один з другим потроху на сторінках «Зорі». Як бачите, я з Ростова над Доном опинився в Галичині, у Львові! Ходжу тут, яко надзвичайний слухач, на виклади до Університету та потроху працюю з М.С. на культурнім ґрунті. Самий Львів мені дуже подобається, а галичане – русини такі рідні та щирі люде, що я їх

люблю як самого себе. Добре було б, коли б наші братчики з України більше мандрували сюди – є і робота, і інтенсивне життя» [12].

В іншому листі згадує про те, як став режисером театру: «На прохання «Руської бесіди» мусив я ... вовтузиться з нашим тутешнім театром, яко тимчасовий режисер... Як я не упирався, але все ж таки на кінці мусив згодитись, бо театр саме грав в великім місті Тернополі, де конче треба було режисерського ока, другого відповідного чоловіка не було, я ж трохи розуміюся на театрі, про що докладно знали львовяне, бачивши мене два рази на їх сцені, як я з власної охоти виступав торік в Франковім «Учителю» і в «Записках божевільного» – то ж вчепились мене, а як ще насіли до того І.Франко з Грушевським, то я вже хоч-не-хоч мусив пристати на їх прохання. І от я ... зробився режисером укр. руського народного театру в Галичині!» [13]. Ідейно-естетичні, художні погляди письменник викладає у листах, згадує комедію на три дії «Учитель» І. Франка та інсценізовану повість «Записки божевільного» М. Гоголя.

Як переконуємось із листа М. Вороного, він викладає кут зору на роль письменника в суспільстві силою своєї креативної позиції у розбудові української культури, яку філософ Є. Бистрицький аналізує більш у ширшому розумінні: «Якщо взяти поняття культури і людини, то їх відносини звично представляють у вигляді далеко нерівнозначної дихотомії, традиційний сенс якої бачать в перспективі формуючого руху від культури до людського індивіду, розглядаючи при цьому зворотне відношення як більш-менш значний індивідуальний внесок у загальне надбання людей. Ця невідповідність відображає стійке уявлення про культуру як універсум загальних, суспільних, колективних чи родових форм і норм життєдіяльності, вироблених в ході історії як найбільш значущих або цінних, а про окрему людину – як про особистість, соціальне становлення та суспільно визнана активність якої залежать від того, наскільки вона опанувала істотним людським досвідом» [2, с. 6].

Наведемо фрагмент листа (5.11.1928) О. Білецького до М. Вороного, який заторкує проблему різних поглядів на літературні й естетичні смаки, дає оцінку творчому хистові поета. Адресант подає стисло й свою автобіографію (переклад з рос. наш. – С. О.): «Сподіваюсь, що Ви не відмовите в своїй допомозі мені і тоді, коли я до 2-ї роботи приступлю: можу, у всякому разі «одверто» сказати, що, коли у наших з Вами пунктах не збігаються літературні смаки й естетичні програми, то щодо моїх, може ..., іноді й помилкових думок і оцінок Вашої творчості, немає домішок ніякої гурткової чи іншої пристрасті... За своїм походженням я українець, що виріс, утім, у російському оточенні і вихований

російською культурою: однак, я дуже давно відкинув у собі будь-які націоналістські пристрасті (якщо вони і були, то, гол. чином, естетичного свинства), – а тепер українська література мені близька і дорога передовсім, як література, що звільняє народ від одвічного гніту, у її майбутнє я вірю ... Ваш внесок в українську літературу я глибоко ціную і знаю, що в цьому відношенні оцінка моя безпомилкова» [5, арк.1].

В архіві зберігається аркуш, списаний олівцем чорновий варіант виступу М. Вороного перед громадою, яка вшанувала у 1919 р. 25-ліття його творчої діяльності. Про себе письменник висловився таким чином: «... робота – моя стіна, в якій я жив і дихав. До того ж їй не кінець. Творів написав мало, маю такий незначний доробок, що мені навіть соромно зараз перед Вами. Кількість – якість. Якість... теж не велика...» [4]. Як бачимо, автор вдався до самокритики, самооцінки, бо й насправді на цей час він видав збірки віршів «Ліричні поезії» (1911), «В сьайві мрій» (1913), «Євшан-зілля» (1917), виступав з театрознавчими статтями. В автобіографії зазначав, що в революцію 1917 року брав активну участь у Центральній Раді, влаштовував мітинги... Восени 1917 року став директором і режисером «Національного театру», який відкрив своєю постановкою «Пригвождених» В. Винниченка. Була пропозиція бути членом уряду, але відмовився на користь театру. Недарма В. Золотарьов на конверті (9.11.1928), адресованого Вороному, не без іронії написав: «Спробував пера й чорнила, / Яка в ньому сила» [6].

Повернення Вороного із Польщі в Україну свідчить про те, що він не позбувся «лівізни», повірив більшовицькій пропаганді. За кордоном навіть видавали спеціальний друкований орган, вихваляючи «рай» в СРСР. Упродовж 1923-27 рр. – час загравання з інтелігенцією, більшовики та їхні ідеологи закликали емігрантів повернутися додому й працювати на Україну, а не поневіритися по чужинах. Скажімо, Н. Суровцева повірила такій пропаганді, 1924 р. стала членом компартії Австрії. 1925 р. повернулася в СРСР, через два роки заарештована, звільнена зі сталінських таборів аж 1954-го. Як поет, Вороний не вичерпав творчого ресурсу, але стримував себе, бо модернізм більшовики не сприймали, а вихвалити нових гнобителів людини (в більшовицькій оболонці) він не став, совістю не умів торгувати. Такий стан позначив М. Вороний у листі (9.04.1928) до О. Білецького, застосувавши сфрагіту, писав: «... завдяки йому (І. Лизанівському. – С.О.) я тепер відшукую, відреставрую Миколу Вороного, що як особистість майже загубився в подіях останнього часу...» [8, с. 587]. Захопився перекладами, писав рецензії, статті,

займався педагогічною роботою до часу, поки 1934 р. його не арештували начебто за шпигунство на користь Польщі. У листі оприявлено бачення письменником ролі митця в суспільстві, його активної творчої позиції в розбудові вітчизняної культури. Жанрова специфіка літературної епістоли чітко увиразнює внутрішній голос адресанта, динаміку світоглядного руху думки, парадигмальну інтенційну оцінку літературного процесу епохи, її суспільно-політичну вібрацію та ставлення поета до неї тощо.

На індивідуальному рівні найчіткіше філософія світогляду Вороного спостерігається у листах до М. Коцюбинського, І. Франка, М. Старицького, О. Білецького, в яких відчувається персоніфікована мова (ідостиль), розкутість мислення, логічний і послідовний характер оцінки культурно-історичних подій сучасності. С. Кримський зазначає, що персоніфікація відображає загальні світові процеси диференціації об'єктів з їх подальшою специфікацією і, врешті, індивідуалізацією. Остання охоплює різні рівні буття – від ступенів подолання ентропії до зростання вітальності, активності, свободи і, відповідно, розвитку духовності та самодіяльності. Людину у такий спосіб втілює вищий рівень індивідуалізації [10, с. 30]. Наче полемізуючи із С. Кримським, Є. Бистрицький доповнює тезу тим, що становлення індивідуальності відбувається у матриці полілогу особистості й культури, в якому всі зв'язки і відносини людини зі світом залучаються до процесу персоніфікації. Утворюється органічна сув'язь індивідуально-онтологічного і культури. Із погляду Г. Мазохи, «у процесі літературної еволюції, зміні епох, стилів, змінюються функції й ознаки епістолярного жанру. Однак йому властиві риси, що є більш або менш постійними. До останніх ми відносимо діалогічність» [13, с. 173]. Так, епістолярій М. Вороного має ознаки діалогічності, адже у процесі листування відбувається комунікативно-розповідна стратегія, ясно увиразнюється образ автора, внутрішня культура, розуміння і сприйняття світу таким, як є, віддзеркалюється формування ідейних та художніх поглядів літератора.

Висновки... Проаналізувавши епістолярій Миколи Вороного як джерело формування його ідейно-художніх поглядів, можна стверджувати, що світоглядну культуру вбирив у себе спершу в родинному колі під впливом християнських цінностей, а в роки юності – формував світобудову під впливом молодіжного середовища, яке було налаштоване на здобуття кращої долі для свого народу царської Росії. Ознайомившись у гімназійні роки із працями М. Драгоманова, захопився народництвом, згодом потрапив під вплив марксистів, але не сприйняв захоплення влади більшовиками, 1920 р. емігрував.

Ідейно-художні погляди поета оприявлено в листах, що засвідчують його тяжіння до модернізму, водночас не полишив писати твори, схильні до народницької традиції, що дало змогу О. Білецькому схарактеризувати їх позитивно й водночас висловити свою думку щодо вагомого внеску М. Вороного у розвиток української літератури першої чверті ХХ століття.

Список використаних джерел і літератури:

1. Адорно В. Теодор. Эстетическая теория / Пер. с нем. А. В. Дранова. Москва: Республика, 2001. 527 с.
2. Бистрицький Є. К. Культура, личность, экзистенция. *Онтологічні проблеми культури. Зб. наук. праць* / відп. ред. Є. К. Бистрицький. Київ: Наукова думка, 1994. С. 6-20.
3. Білецький О. І. Микола Вороний. *Микола Вороний. Вибрані поезії*. Київ: Радянський письменник, 1959. С.3–41.
4. Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. Ф.110. Оп.2. Арк. 3.
5. Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. Ф 110. Оп.7. Арк. 1.
6. Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. Ф 110. Оп.10.
7. Вороний М. К. До статті Олекс[андра] Ів[ановича] Білецького про мене. *Микола Вороний Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика*. Київ : Наукова думка, 1996. С. 586–618.
8. Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика. Київ: Наукова думка, 1996. 704 с.
9. «Все, все пригадую так ясно...» : 3 листів М. Вороного до М. Коцюбинського. *Літературна Україна*. 1991. 12 грудня. С.4– 5.
10. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 367 с.
11. Кузьменко В. І. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років ХХ ст. Київ: Просвіта, 1998. 306 с.
12. Листи до Михайла Коцюбинського. Том І. Айхельбергер – Гнатюк / упор. та ком. Володимира Мазного; Вст. ст. Валерія Шевчука. Київ: Українські пропілеї, 2002. 368 с.
13. Мазоха Г. С. Жанрово-стильові особливості епістолярію українських письменників «Розстріляного Відродження». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українське літературно-мистецьке відродження 20-х років ХХ століття: питання стилю, проблематики, поезики, мови»*. Черкаси, 2005. С. 173–182.
14. Мазоха Г. С. Український письменницький епістолярій другої половини ХХ століття. Жанрово-стильові модифікації / монографія. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.
15. Мацько В. П. Епістолярний материк. Хмельницький: ФОП Цюпак А.А., 2018. 446 с.

16. Пустовіт В. Лист у жанровій парадигмі української мемуаристики. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. Вип. 27.* Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 396 с.
17. Рарицький О. А. Художньо-документальна проза українських шістдесятників: жанрова специфіка і поетика: дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.01; 10.01.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 412 с.
18. Тихолоз Н. Бранка ностальгії (Анна Франко-Ключко : повернення). URL : <https://frankolive.wordpress.com/2016/08/06/%D0%B1%D1%80%0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0-D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%>

References:

1. Adorno V. Teodor. *Ėstety`cheskaya teory`ya* / Per. s nem. A. V. Dranova. Moskva: Respubly`ka, 2001. 527 s.
2. By`stry`cz`ky`j Ye. K. Kul`tura, ly`chnost`, ėkzy`stency`ya. Ontologichni problemy` kul`tury`. Zb. nauk. pracz` / vidp. red. Ye. K. By`stry`cz`ky`j. Ky`yiv: Naukova dumka, 1994. S. 6-20.
3. Bilecz`ky`j O. I. My`kola Vorony`j. My`kola Vorony`j. Vy`brani poeziyi. Ky`yiv: Radyans`ky`j py`s`menny`k, 1959. S.3–41.
4. Viddil rukopy`sny`x fondiv ta tekstologiyi Insty`tutu literatury` imeni T. G. Shevchenka NAN Ukrayiny`. F.110. Op.2. Ark. 3.
5. Viddil rukopy`sny`x fondiv ta tekstologiyi Insty`tutu literatury` imeni T. G. Shevchenka NAN Ukrayiny`. F 110. Op.7. Ark. 1.
6. Viddil rukopy`sny`x fondiv ta tekstologiyi Insty`tutu literatury` imeni T. G. Shevchenka NAN Ukrayiny`. F 110. Op.10.
7. Vorony`j M. K. Do statti Oleks[andra] Iv[anovy`cha] Bilecz`kogo pro mene. My`kola Vorony`j Poeziyi. Pereklady`. Kry`ty`-ka. Publicy`sty`ka. Ky`yiv : Naukova dumka, 1996. S. 586–618.
8. Vorony`j M. K. Poeziyi. Pereklady`. Kry`ty`ka. Publicy`sty`ka. Ky`yiv: Naukova dumka, 1996. 704 s.
9. «Vse, vse pry`gaduyu tak yasno...» : 3 ly`stiv M. Voronogo do M. Kocyuby`ns`kogo. Literaturna Ukrayina. 1991. 12 grudnya. S.4– 5.
10. Kry`ms`ky`j S. B. Pid sy`gnaturoyu Sofiyi. Ky`yiv : Vy`d. dim «Ky`yevovo-Mogy`lyans`ka akademiya», 2008. 367 s.
11. Kuz`menko V. I. Py`s`menny`cz`ky`j epistoljarij v ukrajins`komu literaturnomu procesi 20-50-x rokiv XX st. Ky`yiv: Prosvita, 1998. 306 s.
12. Ly`sty` do My`xajla Kocyuby`ns`kogo. Tom I. Ajxel`berger – Gnatyuk / upor. ta kom. Volody`my`ra Maznogo; Vst. st. Valeriya Shevchuka. Ky`yiv: Ukrayins`ki propileyi, 2002. 368 s.
13. Mazoxa G. S. Zhanrovo-sty`l`ovi osobly`vosti epistoljariyu ukrajins`ky`x py`s`menny`kiv «Rozstrilyanogo Vidrozhennya». Materialy` Vseukrajins`koyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi «Ukrayins`ke literaturno-my`stecz`ke vidrozhennya 20-x rokiv XX stolittya: py`tannya sty`lyu, problematy`ky`, poety`ky`, movy». Cherkasy, 2005. S. 173–182.

14. Mazoxa G. S. Ukrayins'kyj py's'menny'cz'kyj epistolyarij drugoyi polovy'ny` XX stolittya. Zhanrovo-sty'l'ovi mody'fikaciyi / monografiya. Ky'yiv: Milenium, 2006. 344 s.

15. Macz'ko V. P. Epistolyarny`j matery`k. Xmel'ny'cz'kyj: FOP Cyupak A.A., 2018. 446 s.

16. Pustovit V. Ly'st u zhanrovij parady`gmi ukrayins`koyi memuary'sty'ky`. Naukovi praci Kam'yanez`-Podil`s`kogo nacional`nogo univertytetu imeni Ivana Ogiyenka. Filologichni nauky`. Vy`p. 27. Kam'yanez`-Podil`s`kyj: Aksioma, 2011. 396 s.

17. Rary'cz'kyj O. A. Xudozhn`o-dokumental`na proza ukrayins`ky`x shistdesyatny`kiv: zhanrova specy`fika i poety`ka: dy`s. ... d-ra filol. nauk: 10.01.01; 10.01.06 / Ky'yivs`kyj nacional`ny`j univertytet imeni Tarasa Shevchenka. Ky'yiv, 2017. 412 s.

18. Ty`xoloz N. Branka nostalgii (Anna Franko-Klyuchko : povernennya). URL : <https://frankolive.wordpress.com/2016/08/06/%D0%B1%D1%80%0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0-%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%>

Summary **Svitlana Osiak**

Letters as Reflection of the Evolution of Mykola Voronyi's Life and Work

On the basis of the analysis of the Voronyi's epistle and the letters to him, an attempt has been made to comprehend the historical past of Ukraine, to reveal the ideological-artistic views of M. Voronyi in the cultural space of the society, which, according to the poet, was necessary in order to reveal national identity, to approach the acquisition of state independence. It is proved that M. Voronyi's epistolary represents the socio-cultural experience of the nation of the late 19th – early 20th centuries. The historical conditionality of the creation of the epistolary heritage is a way to preserve historical memory, to express the possibility of personal and national self-expression. The ideological and artistic views of the poet have been revealed in the letters proving his attraction to modernism; but he did not completely abandon writing works inclined to the populist tradition, which allowed O. Biletskyi to give them a positive assessment.

Key words: *epistolary, self-criticism, auto-commentary, ideological-aesthetic views, outlook.*

Дата надходження статті: «28» березня 2019 р.

Дата прийняття до друку: «17» квітня 2019 р.